

Szláv hatás a magyar számnévszerkesztésben?

1. „A magyar nyelvű szakirodalomban mindeddig nem sok esett a *tizenegy* típusú számnevek keletkezéséről... Simonyi (UngSpr. 246) már 1907-ben rámutatott arra, hogy a *tizenegy*, *tizenkettő* típusú számneveinknek a román és albán nyelvben szerkezeti megfelelői vannak, de ez a német nyelven tett megállapítása a magyar nyelvészeti irodalomban — tudomásom szerint — visszhang nélkül maradt. Nem így külföldön” (Kiss Lajos 1976. 186—187)¹. Ezután az idézett szerző felsorolja azon külföldi nyelvészeket, akik e magyar számnévi szerkezetet is érintették a balkáni vagy a szláv nyelvek megfelelő számneveit tárgyaló munkájukban, majd számba veszi azon nyelveket, amelyek a *tizenegy* stb. számnevekkel tipológiai-szerkezeti egyezést mutatnak: szláv, román, albán, egyes ógörög nyelvjárások, lett, kelta, klasszikus örmény tochar A (i. m. 187—189). A finnugor nyelvek közül az osztjákat említi, amely ugyancsak ismerné az efféle szerkesztésmódot: „Az osztjákban a 'tizenegy'-et *aiχātiq-η*-nak mondják. Ez a következő elemekből tevődik össze: *ai* 'egy' + *-χat*... '-hoz, -hez, -höz' + *iq-η* 'tíz'. Az osztják számnév tehát tulajdonképpen 'egyhez tíz' (MSzFgrE. II, 305) jelentésű, s a benne kifejezett helyviszonyt illetően a... kelta számnevekhez hasonlít azzal a különbséggel, hogy azokban a 'tíz'-hez adódik hozzá az 'egy', itt pedig az 'egy'-hez a 'tíz'” (i. m. 190).

E magyar nyelvi szerkezetnek nem a pontos szerkezeti mása használatos a felsorolt nyelvek legtöbbszörében, amint Kiss L. megállapítja. A magyar és a tárgyalt nyelvek számnévszerkezeteit összehasonlítva és a feldolgozott szakirodalomra támaszkodva a magyar szerkezet kialakulását illetően az alábbi következtetésre jutott: „Nem zárkozhatunk el annak feltevése elől, hogy a 11-től 19-ig terjedő magyar számnevek rendszerének kialakulásában szerepük lehetett a megfelelő szláv számneveknek. De még tisztázásra vár, hogyan terjedhetett ki ez a rendszer a 21-től 29-ig terjedő számnevekre is. Szláv hatásról itt szó sem lehet; a szláv nyelvek a 'huszonegy'-et az ósszláv **dъva deseti edinъ* [tkp. 'húszegy', szó szerint 'kéttíz egy'] folytatásaival jelölik. Lehetséges, hogy a magyar *huszonegy* stb. megértését valóban az arumén és az ógörög segíti elő, ahogyan ezt Reichenkron... gondolja. Mindhárom nyelvben a '20' jelentésű számnév etimológiailag izolált, azaz a beszélők által nem elemezhető. '30'-tól kezdve más a helyzet: a *harminc*-nak és a *három*-nak az etimológiai összetartozását például aligha lehet észre nem venni. Ezért

¹ Simonyi előtt már Czuczor és Fogarasi rámutatott a m. *tizen-*, *huszon-* és a szláv '11'—'19' közötti párhuzamra (CzF 2: 1755).

terjedhetett át a *tizenegy* szerkesztésmódja a harmadik tízesre, de ezért kellett *huszonkilenc*-cel meg is szakadnia" (i. m. 190).

Kiss Lajos okkal óvatos állásfoglalásának éles ellentéte Balázs János kijelentése: „Egyes számneveink is szláv minták nyomán keletkeztek; vö. *tizenegy-tizenkilenc*, *huszonegy-huszonkilenc* . . ." (Balázs 1983. 91) — tehát a '21'—'29' is! . . .

Itt célszerű megemlékezni az avarról, amelyre Serebrennikov hívta fel a figyelmet (1974. 191) és amely túltenni látszik az eddig felsorolt nyelveken, ti. a '100' fölötti számnevekben is locativusi szerkezetet alkalmaz, méghozzá úgy, hogy minden magasabb értéket kifejező szám neve locativusban áll és így csatlakozik hozzá a kisebb neve, pl. *nosiyalda gikoyalda anžgo* '150' (Graham 1881. 323), tkp. 'százon negyvenen tíz', vö. *nosgo* '100', *gikogo* '40', *anžgo* '10' (i. h.).

Újabbán Fodor István is foglalkozott e kérdéssel (s. a.), azt latolgatva, spontán magyar fejleménnyel avagy szláv mintára létrejött alakulattal van-e dolgunk. A válasz keresése közben még továbbiakkal toldja meg a Kiss L. által közölt olyan nyelvek listáját, amelyek a magyarhoz hasonlóan járnak el. Fölöttébb ingatag, maga által is inkább fikciónak minősített hipotéziseket ad elő egyes finnugor nyelvek számnévi szerkezeteiről. Megemlíti továbbá, hogy a honfoglalás után aligha jött létre olyan fokú magyar—szláv kétnyelvűség, amely a magyar nyelv struktúráját befolyásolta volna. Ennél azonban sokkal fontosabb az a megállapítása, mely szerint a tapasztalati tények azt mutatják, hogy a nyelvek egymástól egyes számok vagy egész számsorok nevét szokták átvenni, nempedig számnévi morfológiai-szintaktikai struktúrákat.

2. Úgy tűnik tehát, ha általánosnak nem is, de ritkának sem nevezhető a világ nyelveiben a magyaréhoz hasonló számnévalkotás. Mivel a *tizenegy* típusú számneveink születésével kapcsolatos állásfoglalásokhoz vezető érvelést nem látom minden tekintetben maradéktalanul megnyugtatónak, más nyelvek — jórészt saját interpretációmon alapuló — vallomására támaszkodva magam is megkísérlek választ találni arra a kérdésre, idegen mintát másolva jöttek-e létre avagy belső, spontán magyar fejleményről van-e szó.

2.1. Egyet kell értenünk Kiss Lajossal és Fodor Istvánnal abban, hogy kíváncsiak megnézni, van-e ilyen szerkezet saját nyelvcsaládunkon belül másutt is. Ilyenként említették mindketten az osztjákot, illetőleg Fodor némi fenntartással a vogult és a zürjént is.

Fodor lehetségesnek, bár bizonyíthatatlannak tartja, hogy a zürj. '11'—'19' számnevek mai 'tíz egy' stb. struktúrája egy korábbi, másfajta, jelölt szerkezetből egyszerűsödött volna: (Fodor s. a.); amit azonban a vogulról ír, az már igazán merész: „a 11—19 közti számsor képzése eltér az affölöttitől, az egyes és a tíz között egy *χυjp* partikula áll, és ami kiemelendő, a sorrend fordított, először jön az egyes, azután a tízes, pl. *akwχυjpu* 'tizenegy' (*akw* 'egy', *lāv* 'tíz'). A *χυjp* szócska ma már csak jelentés nélküli viszonyító elem . . ., de feltehető a kérdés, miféle jelentése lehetett eredetileg. Nincs kizárva, hogy helyviszonyt jelölő határozószó vagy partikula (prepozíció) [kiemelés tőlem — H. L.] volt 'fölött, -on, -n, -ön' vagy 'fölé, -ra, -re' jelentésben. Ez persze egyelőre (vagy véglegesen) csak fikció . . ." (i. m.). (Tán felesleges is megemlítenem, hogy a vogulban praepositoról beszélni tévedés . . .)

Az osztják nyelvterület nagy részén (a Szal. és az összes nyugati nyelvjárásban) a Kiss Lajos által idézett szerkezet használatos, amelynek *-χāl-*, *-χós-* stb. elemét a *χōšī* stb. névutóval együtt a m. *hozzá*, *-hoz*, *-hez*, *-höz* etimológiai megfelelőjének szokás tekinteni, és így a kifejezésnek 'egyhez tíz' stb. jelentésűnek kellene lennie (l. pl. MSzFE 2: 305). Számnévi vizsgálódásaim során már korábban furcsának találtam, hogy az osztjákok a változó szám névéhez toldanak hozzá a változatlanét és az egyéb, általam megismert nyelvek számnévrendszerében nem is találtam hasonlót. Amikor kezembe került J. Greenbergnek a Fodor által is hivatkozott tanulmánya, amelyben nagy mennyiségű nyelv vallomása alapján megállapítja: „If we add three items to ten, then the three are put on the heap of ten and not vice versa” (Greenberg 1978. 265), megerősödött az a gyanúm, hogy az osztják számnevek hagyományos interpretációja nem lehet helyes. Egyébként Fodor-nak éppen ez a lényeges megállapítás kerülte el a figyelmét, noha az előtte lévő negyedik mondatot még idézte is (Fodor s. a.). Pedig erre fel kellett volna figyelnie, már csak azért is, mert az MSzFE és nyomában Kiss Lajos helyesen értelmezte, jól fordította az osztják szerkezetet — ha az osztj. *-χāl-*, *-χós-* elemnek olyan jelentést tulajdonítunk, mint a *χōšī* névutónak és magyar megfelelőinek, illetőleg ha egyáltalán összetartozónak tekintjük őket. A szakirodalomban azonosítják ezen elemet a *χōšī* névutóval, l. pl. Teréskin 1966. 327, MSzFE 2: 304, Serebrennikov 1974. 191, Gulya 1976. 314, Majtinskaja 1979. 179. Feltűnő, hogy Serebrennikov ennek ellenére 'egy a tízhez' stb. értelmet tulajdonított az osztják szerkezetnek (i. h.). Gulya alighanem érezhette ennek a fajta megoldásnak a fonákságát, mert miután „соединительная морфема-послелог”-nak nevezte, sikerült olyan szószierinti fordítást találnia, amellyel megkerülhette az egyenes állásfoglalást: „*i-χōš-jaŋ* 'одинадцать' (<'один-к-десять')” (i. h.).

Mielőtt megpróbálnánk feloldani ezen ellentmondást, nézzük meg a másik obi-ugor nyelvet, a vogult is, amelynek számnéveit, ha csak fikcióként is, de a magyaréval azonos típusúnak minősítette Fodor. A vogul '11'—'19'-ben a *-χujp(u)*- mibenléte a döntő. Rombandeeva egykor archaikus suffixumnak mondta (1966. 349), Gulya szerint „связующая морфема (послелог?)” (1976. 288), Majtinskaja viszont ismeretlen eredetű elemnek tekintette (1979. 179). Kartina (1955. 13) majd Balandin és Vachruševa a *χuj-* 'fekszik' ige származékának és 'лежащий' jelentésűnek magyarázták (1957. 88), amely véleményhez később Rombandeeva is csatlakozott (1973. 92). Az egész számnévi szerkezet szószierintinek minősített jelentése azonban már pontatlan, pl. vö. „*cām-χyūn-lov* 'семнадцать (букв. семь, лежащее на десяти)'” (Rombandeeva-Vachruševa 1984. 77) (kiemelés tőlem — H. L.), ti. nincs locativusi kifejezés e vogul számnévben. A legtöbb (keleti, nyugati és északi) nyelvjárás egyöntetűen 'egy [és] fekvő tíz(es)' stb. jelentésű szerkezettel fejezi ki a második tízes, de csak a második tízes egységeit. Csak az első pillanatra tűnhet meg-hökkentőnek a szovjet vogulisták eme számnévi értelmezése. Ha azonban arra gondolunk, hogy az ember számolásakor természetes segédeszközül mindenké- elött az ujjait veszi igénybe, beláthatjuk, hogy a számok nevei gyakran a számolást kísérő, az ujjakkal manipuláló gesztusokból magyarázhatók (a vonatkozó bőséges szakirodalomból csak néhány említek: J. Grimm 1868. 167, Fettweis 1927. 58, Frolov 1974. 99, 120—123, Flegg 1983. 14); az uráli nyelvekből is idézhetnék példákat ennek igazolására, de mondandóm szempontjából ez tán nélkülözhető. És természetesen kultúrkörönként eltérő lehet

a gesztus: „The Japanese begin with an open hand and close the fingers; the Chinese begin with a closed hand and open the fingers” (Flegg 1983. 144). Ehhez még hozzáfűzhetjük, „daß man aus dem etymologischen und arithmetischen Sinn der Zahlworte . . . auf die wirklichen Zähl- und Rechenmethoden der Völker schließen darf” (Fettweis 1927. 58). Tehát a fenti magyarázat és a más népeknél ismert számolási eljárás alapján feltehető, hogy az ősvogulok nyitott kézzel kezdtek számolni, a „leszámolt” ujjukat behajtották, s amikor az első tízes végére értek, mind a tíz ujjuk „feküdt”, majd ezekhez adták hozzá a második tízes egységeit.

Az osztj. *ěj-χāl-jon* '11' stb. *-χāl-* elemét az említett okok miatt nem kapcsolhatjuk össze a m. *hozzá* osztj. *χōšī* megfelelőjével. Akkor vajon mi lehet? Csak az az egy lehetőség jöhet szóba, hogy a *-χāl-*, *-χōš-* a *jon*, *jan* '10' jelzője. Feltehető, hogy az ősosztjások ugyanúgy számoltak, mint az ősvogulok, vagy éppen ez már az obi-ugor egység idején is így volt. Így ezen titokzatos elemben a vog. *χuj-* 'fekszik' ige ősosztják megfelelőjének (vö. osztj. O *χoj-* 'liegen, schlafen', DEWOS 440) participium praesentis-i alakját keresem, vagyis ősosztj. **koj-ta/*koj-ta/*kuj-ta* 'liegend' alakot teszek fel, amelynek magánhangzója a gyors beszédtempó következtében megrövidült: **kšjta*, ezt követően pedig sorsa az alábbiak szerint alakult: **ěj-kšjta-jōn* > **ěj-š tā-jōn* > **ěj-kšjt-jōn* (az **ə* > *∅*-re vö. Sauer 1967. 98) > (a *jtj* sequentiában a *t* *č*-vé palatalizálódott, nem lévén az ősosztjákban *ʔ* fonéma, vö. Honti 1979) **ěj-kšjč-jōn* > Sal. *ěj-kšl-jōn*, Irt. *ěj-χāl-jōn*, Kaz. *χχōš-jōn* '11'.

Az obi-ugor nyelvek ismertetett szerkezetei tipológiailag teljesen idegenek a magyartól. Fodornak a zürjénnel kapcsolatos feltevése is nélkülöz minden alapot. Ahhoz ui., hogy a nyelvtörténet egy névutót vagy esetragot vagy bármilyen más suffixumot nyomtalanul eltüntessen, igen hosszú időre van szükség, mint pl. a szanszkrittól a mai hindiig, amelyben az eredeti számnévi szerkezetek a felismerhetetlenségig elmosódtak (l. Bright 1972. 228); a zürjén — és vele együtt a votják — összetett számnevek azonban nem tekinthetnek vissza ilyen hosszú múltra, teljesen világos, hogy „tíz 'egy' stb.” szerkezetűek. Az ilyen típus esetében csak az jöhet szóba, hogy a két tagot esetleg 'és' kötőszó kapcsolja össze (a példákat l. 4.1.).

2.2. Tehát a Kiss L. és Fodor említette finnugor nyelvi adatok tüzetesebb vizsgálata alapján úgy tűnik, hogy nincs tipológiai rokona a m. *tizenegy* stb.-nek nyelvcsaládunkban. Pedig van néhány, de ezek vagy nem szerepelnek a legismertebb nyelvtanokban, vagy ha mégis, nem szólnak a szerzők az illető szerkezetek komponenseiről.

A magyar egyik legközelebbi rokonának, a vogulnak a déli (tavdai) nyelvjárásában „10' + 'rá' jelentésű névutó + egyesek neve” szerkezetű a második tízes egységeinek a neve: *low-təmər-ük(i)* '11' (Kannisto, kézirat), *lo(w)-təram-kit pānkapkar* 'ein zwölfköpfiger' (MSFOu. 111: 186), *low-təmər-üt* '15', *low-təmər-kat* '16' (Kannisto, kézirat), *lu-tomər-uki* '11', *lu-tomər-kiti* '12', FT *lu-turm-uki* '11', *lu-turm-kiti* '12' (Munkácsi 1894. 278). A Munkácsi-féle adatokban a névutó labiális magánhangzói a *lu* (= *low*) '10' magánhangzójához asszimilálódtak: *a* > *o*. A *təmər* ~ *təram* ~ *tomər* ~ *turm* elem a *təmər* 'auf (Akk.)' névutóval azonos, vö. *lo(w)tē tāmər ontas* 'er setzte sich auf sein Pferd' (MSFOu. 111: 164, 167). Ennek alapszava az Ahlqv. P (o: AL) *tärīm* 'das Obere, Oberfläche' (Ahlqvist 1891. 58), Munk. T *tēmər*, *temər* 'fölrész' (Munkácsi 1894. 278) főnév, amely lativusi funkcióban akár ragtalan, akár

ragos formában szerepelhet: FL *tarem* 'auf; auf zu; nahe, neben', ÉVK *tärmən* (lat.) 'auf' (MSFOu. 180 : 379), P *tärm* 'fölé, -ra', *türemné* ua. (Munkácsi 1894. 242), ami az obi-ugor nyelvekben nem számít ritka jelenségnek, még vö. vog. T *kül kül* 'ins Haus' ~ *kül külön* ua. (*kül* 'Haus', *kül* 'in (Akk.)', *külən* ua.). Ugyanez a ragtalan alak lativusi igekötőként is használatos, pl. T *temër-pošitus* 'ránehezéssel agyonszorították' (Munkácsi 1894. 278). Ha azonban egyéb localisi funkciót lát el a névutó, akkor már kötelező az illető esetrag, pl. P *türemt* 'fölött, rajt, -n', *türemt* ua. (Munkácsi 1894. 242), T *öméc kultarem* *tämert tönći* 'auf der Himbeerenbrücke steht er' (MSFOu. 111 : 184).

A finnugorság legnyugatibb ágában, a lappban és a finnségiben is ismert ez a szerkesztésmód. A lappban ez az ún. svéd—lapp nyelvjárásokban van meg, amelyekben az 'egy stb. a második tíz(es)be' szerkezet mellett 'egy stb. tízen' és 'tízen egy stb.' szerkezet is használatos, pl. *akta nubbe lokkai* '11' ~ *akta lokkai naln* ua. (Friis 1887. XXIV), *akta nupe lookor* ua. (o : 'eins zum anderen Zehner') ~ *akta loke nan* ua. (o : 'eins auf zehn') (Wiklund 1891. 210), *akta nuppē lähkäi* ~ *akta läkē nan* ua. (Wiklund 1915. 42, l. még Grundström, LpWb. 1 : 457); az arjeplogi lapp dialektusban pedig a magyaréval egyező a szörend: *lokkē nälöne akjta* '11' (Lagercrantz 1926. 109). E *naln*, *nan*, *nälöne* a fi. *ylä-* 'Hoch-, Ober-' megfelelője (l. SKES 6 : 1860), amely az uráli locativusrag, a **-na/*-nä* folytatóját tartalmazza (vö. Korhonen 1981. 228). Grundström szótára szerint: „*nan(ne)* (Postp., Adv.) . . . auf, an (mit Dativ; bildl.) . . . um, wegen, um — willen” (LpWb. 2 : 576). Ezen adverbiumnak és névutónak van *n*-es és magánhangzós kezdetű változata, L *nanne* vagy *nan* (Wiklund 1915. 220) és *an* (i. m. 194) — ez utóbbi azonban csak a regékben használatos (i. h.) —, hasonlóan N *älä*, *nälä* (Postp., Adv.) 'auf (wohin?)' (E. Itkonen 1960. 74). Az *n*-es és az *n* nélküli alakok magyarázata: „In den Postpositionen *nane*, *nälte*, *nälä* 'auf (mit Dat.)', 'von—herab', 'auf (mit Acc.)' . . . ist das anlautende *n* aus dem Genitivsuffixe des vorhergehenden Nomens gekommen” (Wiklund 1891. 186).

A finnségi nyelvek közül a finn és az észet használt legalábbis korábban egyéb szerkezetek mellett hasonló szerkezetet, amelyben a fi. é. *pää*, é. *pea* 'fej' (~ m. *fő*, *fej*) allativusragos alakja szerepel praepositivként vagy adverbiumként, pl. fi. *caxi päälle yhdexänkymmenen* '92', *cuusi päälle yhdexänkymmenen* '96', é. *nelli pehle kaxküme* '24' (közli Paloheimo 1915. 160, 163), de a déli észtből adatolva van a magyaréval egyező sorrendű szerkezet is, ekkor a *p*. adverbiumként funkcionál, pl. *wiz kümmend päle seitse* '57' ~ *wiz kümmend seitse* ua. (Wiedemann 1864. 33).

A magyarban és a lappban tehát egyaránt locativusi szerkezet járja, sőt még a tízes és az egyes sorrendje is megegyezhet; a tavadai vogulban és a két finnségi nyelvben lativusi konstrukciót találunk, a vogulban és a déli észtben az elemek sorrendje ugyancsak megegyezik a magyar számnevek elemeivel.

3. A hasonló indoeurópai, főleg balkáni számnévi szerkezeteket Reichenkron „lokativischer Zähltypus”-nak nevezte (Reichenkron 1958). Kimutatta azonban, hogy a megfelelő dáko-román és albán számnevekben az alkalmazott praepositio 'über—hin' jelentésű (i. m. 158, 160), a lettben pedig 'über—hin; hinter, nach' jelentésűnek bizonyul (i. m. 157—158). Leskienre hivatkozva írja (i. m. 154—155), hogy délszláv talajon volt „*na* praepositio + accusativusi '10'” szerkezet is, illetve ennek nyomai kimutathatók ma is, továbbá Schlei-

cher az ószlávra már a múlt században tett ilyen megállapítást (Schleicher 1876. 484). Tehát nemcsak locativusféle casusok fordulnak elő a Reichenkron által locativusinak nevezett számnévi szerkezetekben, hanem lativusiak is, ezért pontosabb megnevezésnek vélem, még ha körülményesebb is, a helyviszonyon alapuló, localisi viszonyú szerkezetet.

Az eddigi felsorolt nyelveken kívül Reichenkron részletesen elemzi az ógörög egyes nyelvjárásainak ilyen számneveit (i. m. 163—166), továbbá kimutatta jelenlétét a klasszikus órményben is (i. m. 169—172), valamint utalt arra, hogy a kelta nyelvek is élnek vele (i. m. 167—169). Fraenkel (1932. 99) nyomán a tochárban is számol vele (Reichenkron 1958. 167). A Kelet-Európában és a Balkánon beszélt indoeurópai nyelvek ezen szerkezetét egy helyen (i. m. 166—167) alapnyelvi örökségnek véli, és csak a magyarról állítja, hogy ténylegesen szláv mintára keletkezett, arra is hivatkozva, hogy a finnugorságban egyebütt ismeretlen (i. m. 162—163). Cikke vége felé a szláv és a lett konstrukciót a balti-szláv együttélés korából származónak magyarázza, a balkáni nyelvekét viszont egy trák—illír kifejezőmód továbbélésének tekinti; „Die ungarische Zählweise . . . ist ein deutliches Nachwirken des slawischen Vorbildes für 11—19, und dann selbständiger Weiterführung für 21—29” (i. m. 174).

Az ógörög az *ἐπί* 'auf' (Menge 1970. 261—262) praepositívóval képzett ilyen számneveket, ezek használati köre és földrajzi elterjedtsége azonban korlátozott volt (Reichenkron i. m. 163, 165—166), később azonban magasabb számnevekre is áttért, pl. *τρισχιλιους ἐπὶ μυοίους* '13 000' (Kühner 1890. 630). A tochár A számneveiben szereplő *pi* elemet Fraenkel a fenti görög praepositio megfelelőjének tartotta etimológiaiailag (1932. 99).

Mivel az indoeurópai nyelvek körében többfelé is ismert szerkeztésmódról van szó, szokás azzal számolni, hogy alapnyelvi jelenséggel állunk szemben (Schwyzer 1939. 594, Reichenkron 1958. 167, Holger Thesleff, levélbeli közlés). Lehet ugyan, hogy helyes ez a következtetés, de az idézett nyelvek nem feltétlenül bizonyítják ezt, ugyanis későbbi konvergenciáról is lehet szó, hiszen az összetett számnevek alkotására viszonylag korlátozott számú eszköz áll rendelkezésre. Mind e mellett nem látom bizonyítottnak, hogy a tochár A számnevei csakugyan e típusba tartoznának.

Természetesen nem tudok mit mondani a tochár *pi* praetochár előzményéről, jelentéséről, ez az indogermanisták területe. Azt azért kétségbe merem vonni, hogy a tochár számnevek *pi* eleme 'auf' jelentésű lehetne (így Fraenkel 1932. 99, Schwyzer 1939. 594, Reichenkron 1958. 167). Fraenkel szerint: „Die aus Zehnern und Einern usw. zusammengesetzten Zahlen werden so gebildet, daß die größere vorangeht, die kleinere mit an geh ä n g t e r Partikel *pi* folgt” (i. h.; kiemelés tőlem — H. L.), ez pedig ellentétes a Greenberg által megfigyelt, minden bizonnyal univerzális számnévszerkesztési elvvel, ha a *pi*-nek 'auf' jelentés tulajdoníttatik. Sőt, ha a szokásos „tízes' egyes'” sorrend megfordul, a *pi*-t alkalmazó tochár A nem teszi ki ezt az elemet az összetett számnév egyik komponense után sem: „*pāñ stwarāk* (ohne *pi*!) '45' (neben gewöhnl. *stwarāk pāñpi*)” (Krause—Thomas 1960. 160). Éppen ezért a tochár A számneveinek a localisi esetragos szerkezetek közé sorolását nem látom indokoltnak, így azt sem, hogy e nyelv az említett típus indoeurópai alapnyelvi volta mellett tanúskodna. Ez persze nem jelenti azt, hogy ne lehetett volna ténylegesen ilyen az alapnyelvben, esetleg egyéb szerkezetek mellett. Továbbá, ha a tochár *pe* 'auch' és a *pi*

csakugyan összetartozna is a gör. *ἐπί* 'auf', szkr. *ápi* 'zu, nach, auf' szavakkal, mint Fraenkel (i. h.) és nyomában Reichenkron (i. h.) állítja — de Frisk nem emlegeti a görög praepositio etimológiai megfelelői közt a tochar szót (l. Frisk 1960. 535)! —, abból még egyáltalán nem következnek, hogy a tochar A számneveinek keletkezésekor az még mindig localisi viszonyt kifejező elem, *n é v u t ó* lett volna. A tochar esetében inkább comitativusi névutóra gondolnék, — esetleg így érthető Gaálnak a *pi*-vel kapcsolatos mellékes megjegyzése (1927. 261) —, mint pl. a mordvin számnevekben: E *kevejkeje*, M *kefkije* '11', E *kemkavtovo*, M *kemkaftuva* '12', E M *kemšisemge* '17', E *komškavtovo*, M *komškaftuva* '22' (ahol a *-je, -vo, -va, -ge* eredetileg comitativusrag volt, l. Serebrennikov 1967. 116) és a cser. *lučka, lučko* '15' is ilyen képződmény, amely a *lu* '10', *wič* '5' számnevekből és a *ke* comitativusragból áll (Galkin 1964. 105) (ezen mordvin és cseremiszi számnevekbeli rangot a cseremiszi nyelvjárások egy részében ma is produktív raggal vélem azonosnak, mint Alho Alhoniemi [szóbeli közlés], de erről a kérdésről majd más összefüggésben szólok részletesebben; a cser. comitativusragról l. Tuaržov 1965. 1966).

4. Az említett nem uráli nyelvek tárgyalt számnévi szerkezetei kapcsán is csak az a természetes magyarázat kínálkozik, amit az obi-ugor nyelvekről szólva előadtam: az ujjakon való számoláson alapul, s ha a leszámolt ujjak mennyiségének nevéhez teszik hozzá, „r á számolják” a következő tízes egyeseit. A magasabb tízesek egyeseinek megnevezésébe már analógiásan kerül be e szerkezet. A magyarban egészen bizonyosan még ritmikai okok is közrejátszottak abban, hogy a második és a harmadik tízes egyeseit azonos módon képezzük: *tizenegy* stb., *huszonegy* stb.

Azt a Reichenkron által előadott feltevést, hogy a magyarban és egyes ógörög nyelvjárásokban, valamint az arománban azért terjedhetett át a harmadik tízese a természetismód, mert a 20 neve e nyelvekben izolált, azaz nem a 10 nevéből ('2 10') van képezve, illetve e képzésmód a beszélők számára már felismerhetetlenné vált (Reichenkron 1958. 173), valószínűtlennek látom. Ha ugyanis e feltevés helytálló lenne, akkor a tízesével és húszasával vegyesen számláló kelta nyelvek és az avar pl. a 41, 47 stb. nevében nem alkalmazhatna localisi szerkezeteket, pl. óír *mórfeser ar dib fichtib* '47, o: große Sechszahl zu zwei Zwanzigern' (Thurneysen, Handbuch des Altirischen 234, idézi Reichenkron 1958. 167), avar *gikoyalda tzo* '41', vö. *tzo* '1', *gigo* '2', *řogo* '20', *gikokogo* '40' (Graham 1881. 321, 322).

4.1. Úgy vélem, a localisi szerkezetek létrejöttében a tárgyalt nyelvek egy részében van egy különleges ok: a második és a magasabb tízesek egyeseinek nevében az elemek sorrendje „egyes 'tízes'”, az egész tízesek, a 10 többszöröse nevében úgy szintén, és ha valamilyen adverbialis eszközzel vagy kötőszóval nem kapcsolnák össze a második tízes egyeseinek nevében az egyesek és a tízes nevet, akkor ezek megnevezése és a 10 többszöröseinek neve vagy egyáltalán nem különbözne egymástól, vagy csak értelemzavaróan kicsi lenne a hangsorok közti különbség, pl. össz. **düva deseti* '20' — **düva na desete* '12', vö. ***düva deseti* '12', **tri(je) desete* '30' — **tri* (< *tri(je)*) *na desete* '13', vö. ***tri(je) deseti* '13', lett *div-desmit* '20' — *div(i)-pa-dsmít* (< *-desmit*) '12', vö. **div(i)-desmit* '12', *trís-desmit* '30' — *trís-pa-dsmít* (< *-desmit*) '13', vö. **trís-desmit* '13', alb. *tre-/tri-dhjetë* '30' — *tre-/tri-mbë-dhjetë* '13', vö. **tre-/tri-dhjetë* '13', *katër-dhjetë* '40' (~ *dy-zet* 'ua., o: 2 20') —

katër-mbë-dhjetë '14', vö. **katër-dhjetë* '14', a románban is hasonló a helyzet. A zavaró hasonlóság vagy egybeesés elkerülésére vagy a második tízes egyesei elemének helyérték szerinti sorrendje, vagy pedig valamilyen morfémanak a komponensek közé való beiktatása kínálkozhatott. Természetesen ilyen kényszerítő hangtani természetű ok nélkül is létrejöhetett a localisi viszonyú (vagy a kötőszavas) szerkezet, mint pl. a magyarban vagy egyes ógörög nyelv-járásokban.

Egyébként ha a tízesek és a tízesek közti egyesek neve kellőképpen különböznek egymástól, akkor az utóbbiaknak gyakran van kötőszavas és kötőszó nélküli változatuk is, pl. ógör. *εἴκοσι καὶ πέντε* ~ *εἴκοσι πέντε* '25' (~ *πέντε καὶ εἴκοσι* ua.) (Kühner 1890. 629), lat. *viginti et unus* ~ *viginti unus* '21' (~ *unus et viginti* ua.) (Plangg 1978. 7, 9), é. *kakskümmend ja üks* ~ *kakskümmend üks* '21' (Wiedemann, közli Paloheimo 1915. 163), oszjtj. Sur. *χῦς πα ἰτ* ~ *χῦς ἰτ* '21' (Gulya 1976. 315), déli lp. *luhkie jih akte* ~ *luhkie akte* '11' (SlpWb. 2: 11), votj. nyj. *das no vit* ~ irod. *das vit* '15' (Tepljašina 1970. 172).

5. Feltétlenül egyetérthetünk Fodorral abban, hogy a nyelvek számneveket és nem számnévi szerkezeteket szoktak átvenni egymástól, bár találkozni a szakirodalomban ellenkező értelmű megállapításokkal is. A következő ilyen esetekről tudok:

A csehben az általános *dvacet jeden* '21' mellett van egy másik változat is: „A... *jedenadvacet, dvaadvacet* stb. típusú új alakok német mintára keletkeztek” (Horálek 1967. 165, jegyzet). A fentebb idézett ógörög és latin számnévi variánsok inkább azt valószínűsítik, hogy belső, spontán számnévalkotás eredményéről van szó; az általam jobban ismert uráli nyelvek közül némelyik (vogul, oszjtják, jurák) 2–5(!) szerkezetet is használ párhuzamosan ugyanazon számérték kifejezésére.

A franciában a '80' *quatre-vingts* (o: '4 20'), ahol a 10-es alapú számnérendszer korábban még inkább keresztelte a 20-as alapú, a peremvidékeken, Svájcban és Belgiumban azonban megőrződött a latinból örökölt következetes 10-es rendszerű számnévalkotás (l. pl. Wandruszka 1969. 72–73). E nyomokban 20-as bázisú rendszert kelta substratumnak tulajdonítják (l. pl. Menninger 1957. 79–80). Ilyen szisztéma van a norvégban is, főleg pedig a dánban (Reuter 1933. 357). Kialakulása egyszerű praktikus okra vezethető vissza: „Die dänischen Zwanzigerzahlen treten erst im späten Mittelalter auf. Das mag mit dem damals sehr bedeutsamen Heringsfang im Sund einen Zusammenhang haben; denn Heringe wurden, bis in unser Jahrhundert hinein, nach Zwanzigern verkauft” (Hammerich 1966. 11). Léven a francia is tengeri nép, könnyen meglehet, hogy hasonló indíttatása volt a hajdan elterjedtebb húszasával való számolásnak. Reichenkron úgy véli, hogy Galliában a 10-es hagyományú római paraszt és a 20-asával számoló gall paraszt egymás mellett élése következtében a latin nyelvű a kereskedelem révén tért át a kelta rendszerre (Reichenkron 1952. 171–172), tehát nem a kelta nyelvi minta utánczása, hanem a gyakorlat bírta rá arra, hogy bizonyos termékeket 20-asával tartson nyilván, adjon és vegyen, és csak nyilván bizonyos idő elteltével általánosult többé-kevésbé ez a számolási mód az élet egyéb területein is (a szicíliaira l. még Reichenkron i. m. 176). A 20-asával való számolás meghonosodásának azonban nyelvi feltétele, hogy a '20' ne tartalmazza a '10'-et, vagy legalábbis a beszélők számára már kielemezhetetlen legyen

a köztük lévő etimológiai összetartozás (Reichenkron i. m. 179). Tudott dolog továbbá az is, hogy a kereskedelemben bizonyos árucikkeket meghatározott számú darabot tartalmazó csomókban, kötegekben szoktak árusítani, így pl. a mókusbórt rendszerint 40-ével. Ugyancsak a kereskedelem nyelvének terméke lehetett a ném. *Großhundert* '120', ang. *great v. long hundred* ua., amely a skandináv nyelvekből terjedhetett el (Sommer 1950. 68).

6. A *tizen-, huszon-* szerkesztésű számnevek viszonylag későn jelentek meg nyelvemlékeinkben, voltaképpen csak akkor, amikor hosszabb, összefüggő szövegelemleink, főleg a bibliafordítások keletkeztek (vö. Kiss L. 1976. 186). Tehát kb. 400 év állt volna rendelkezésre, hogy az akkor a szlávok számára még egyértelműen elemezhető '11' stb. szláv számnevek analógiájára kialakult volna a *tizenegy* stb. Azt hiszem, nincs különösebb jelentősége annak, hogy korábbi nyelvemlékeinkben nem bukkanak fel a '11'—'19', '21'—'29' számnevek, akár ma ismert alakjukban, akár ma már kiveszett megformálásban, ezeknek a szövegbeli gyakorisága ugyanis az alacsonyabb értékűekhez viszonyítva elenyészően csekély (a finnre l. Häkkinen 1983. 197, a franciára és az olaszra Plangg 1978. 2, 5), ráadásul a korábbi századokból fennmaradt emlékek mennyisége nem jelentékeny. Sem nyelvemlékeink, sem nyelvjárásaink nem ismernek ezen értékekre az irodalmi nyelviétől eltérő kifejezéseket. Szerintem nincs ok feltételezni, hogy ezen számneveink ne a honfoglalókkal együtt érkeztek volna a Kárpát-medencébe. Kialakulásuk a honfoglalást megelőző, de az ugor közösségből történt kiválás utáni hosszú időszakra tehető, de pontos korukról, az esetleges változatokról természetesen semmit sem tudhatunk meg.

7. Összefoglalás:

1. Tárgyalt számneveink létrejöttében nem lehetett szerepe idegen hatásnak, szerkesztésmódjuk természetes „számológépünk”, a kéz ujjain való számolást tükrözi.

2. A harmadik tízesbeli egyesek nevének szerkezete a második tízesből került át analógiásan.

3. Az egyéb, egymással nem közeli rokonságban lévő nyelvek hasonló szerkesztésű számnevei is belső szóalkotás termékei.

4. A localisi viszonyt tükröző szerkezet csak egy a lehetségesek közül, egy-egy nyelvben vagy nyelvjáráson belül több szerkezet is (localisi viszonyú, kötőszavas, puszta mellérendelő, jelzős, subtractiv) létezhet egymás mellett.

HONTI LÁSZLÓ

Irodalom

- AHLGVIST, AUGUST (1891), *Wogulisches Wörterverzeichnis*. MSFOu. 2
 BALANDIN, A. N.—VACHRUŠEVA, M. P. (1957), *Мансийский язык*. Ленинград
 BALÁZS JÁNOS (1983), *Az areális nyelvészeti kutatások története, módszerei és főbb eredményei*. MNYTK 166
 BRIGHT, WILLIAM (1972), *Hindi Numerals*. In: Smith, Estellie (szerk.), *Studies in Linguistics in Honor of George L. Trager*. The Hague—Paris. 222—230
 CZUCZOR GERGELY—FOGARASI JÁNOS, *A magyar nyelv szótára*. 1—5. Pest 1862—1874 = CzF

- DEWOS = STEINITZ, WOLFGANG, Dialektologisches und etymologisches Wörterbuch der ostjakischen Sprache. Berlin 1966—
- FETTWEIS, EWALD (1927), Das Rechnen der Naturvölker. Leipzig
- FLEGG, GRAHAM (1983), Numbers: Their History and Meaning. London
- FODOR ISTVÁN (1985), *Tizenegy-tizenkilenc, huszonegy-huszonkilenc szláv tükörszó?* NyK (s. a.)
- FRAENKEL, ERNST (1932), Zur tocharischen Grammatik. IF 50: 1—20, 97—108, 220—231
- FRIIS, J. A. (1887), Lexicon lapponicum cum interpretatione latina et norvegica. Christianiana
- FRISK, HJALMAR (1960), Griechisches etymologisches Wörterbuch. Band I. Heidelberg
- FROLOV, B. A. (1974), Числа в графике палеолита. Новосибирск
- GAÁL LÁSZLÓ (1927), A tokhár nép és nyelve. KCSA 2/4: 244—247
- GALKIN, I. S. (1964), Историческая грамматика марийского языка. Морфология. Часть I. Йошкар-Ола
- GRAHAM, CYRIL (1881), The Avár Language. Journal of the Royal Asiatic Society, Vol. XIII. Art. XI, 291—352
- GREENBERG, JOSEPH H. (1978), Generalizations about Numeral Systems. In: Greenberg, Joseph H. (szerk.), Universals of Human Language. Volume 3. Word Structure. Stanford. 249—295
- GRIMM, JAKOB (1868), Geschichte der deutschen Sprache. Erster Band. Dritte Auflage. Leipzig
- GRUNDSTRÖM, HARALD, Lulelappisches Wörterbuch... Uppsala—Köbenhavn 1948—1950 = LlpWb.
- GULYA JÁNOS (1976), Морфология обско-угорских языков. In: Основы финно-угорского языкознания. Москва. 279—332
- HAMMERICH, LOUIS (1966), Zahlwörter und Zahlbegriff. Duden-Beiträge, Heft 28. Mannheim
- HASSELBRINK, GUSTAV, Südlappisches Wörterbuch, Band 2, Uppsala 1983 = SlpWb.
- HÄKKINEN, KAISA (1983), Suomen kielen vanhimmasta sanastosta ja sen tutkimisesta. Turku
- HONTI LÁSZLÓ (1979), Az ősosztják affrikáták történetéhez. NyK 81: 71—88
- HORÁLEK, KAREL (1967), Bevezetés a szláv nyelvtudományba. Budapest
- ITKONEN, ERKKI (1960), Lappische Chrestomathie mit grammatikalischer Abriß und Wörterverzeichnis. Helsinki
- KARTINA, A. I. (1955), Именное словообразование в современном мансийском языке. Автореферат... Ленинград
- KISS LAJOS (1976), Szláv tükörszók és tükörjelentések a magyarban. NyÉrt. 92
- KORHONEN, MIKKO (1981), Jodhatu lapin kielen historiaan. SKST 370
- KRAUSE, WOLFGANG—THOMAS, WERNER (1960), Tocharisches Elementarbuch. Band I. Grammatik. Heidelberg
- KÜHNER, RAPHAEL (1890), Ausführliche Grammatik der griechischen Sprache. Erster Teil. Erster Band. Hannover
- LAGERCRANTZ, ELIEL (1926), Sprachlehre des Westlappischen nach der Mundart von Arjeplog. MSFOu. 55
- LlpWb., I. GRUNDSTRÖM, HARALD
- МАЈТИНСКАЈА, К. Е. (1979), Историко-сопоставительная морфология финно-угорских языков. Москва
- MENGE, HERMANN (1970), Langenscheidts Großwörterbuch Griechisch. Teil I. Griechisch-deutsch. Unter Berücksichtigung der Etymologie. 21. Auflage. Berlin—München—Zürich
- MENNIGER, KARL (1957), Zahlwort und Ziffer. Eine Kulturgeschichte der Zahl. Band I. Zahlreihe und Zahlsprache. 2. neubearbeitete Auflage. Göttingen
- MSZFE = A magyar szókészlet finnugor elemei. 2. Budapest 1971
- MUNKÁCSI BERNÁT (1894), A vogul nyelvjárások szoragozásukban ismertette. UF 11, Budapest
- PALOHEIMO, HEIKKI (1915), Suomen kielen lukusanoista, lähimpiä sukukieliä huomioonottaen esitetty. Laudaturtyö, käsirat. Helsinki Egyetem, Finn Tanszék
- PLANG, GUNTRAM A. (1978), Romanische Zahlen. Ein typologischer Versuch. Klagenfurter Beiträge zur Sprachwissenschaft 4: 1—31
- REICHENKRON, GÜNTER (1952), Einige grundsätzliche Bemerkungen zum Vigesimalssystem. In: Festgabe Ernst Gamillscheg zu seinem fünfundsechzigsten Geburtstag... Tübingen. 164—168

- REICHENKRON, GÜNTER (1958), Der lokativische Zähltypus für die Reihe 11 bis 19: „eins auf zehn“. Südost-Forschungen 17: 152–174
- REUTER, OTTO SIGFRID (1933), Urnordischer und eurasischer Zählbrauch. Mannus 25: 353–383
- ROMBANDEVA, E. I. (1966), Мансийский язык. In: ЯН СССР III. Москва. 343–360
- ROMBANDEVA, E. I. (1973), Мансийский (вогульский) язык. Москва
- ROMBANDEVA, E. I. – VACHRUŠEVA, M. P. (1984), Мансийский язык. Ленинград
- SAUER, GERT (1967), Die Nominalbildung im Ostjakischen. Berlin
- SCHLEICHER, AUGUST (1876), Compendium der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen. Vierte Auflage. Weinar
- SCHWYZER, EDUARD (1939), Griechische Grammatik. Auf der Grundlage von Karl Brugmanns griechischer Grammatik. Erster Band. München
- SEREBRENNIKOV, B. A. (1967), Историческая морфология мордовских языков. Москва
- SEREBRENNIKOV, B. A. (1974), Вероятностные обоснования в компаративистике. Москва
- SKES = Suomen kielen etymologinen sanakirja I–VI. Helsinki 1955–1978
- SpWb., I. HASSELBRINK, GUSTAV
- SOMMER, FERDINAND (1950), Zum Zahlwort. Sitzungsberichte der Bayrischen Akademie der Wissenschaften 1950/7. München
- TEPLJAŠINA, T. I. (1970) Нижне-чепецкие говоры северно-удмуртского наречия. Записки Удм. НИИ. Выпуск 21. Ижевск. 159–196
- TEREŠKIN, N. I. (1966), Хантыйский язык. In: ЯН СССР III. Москва. 319–342
- TUŽAROV, G. (1965), Комитатив и каузатив в яранском говоре марийского языка. SFU 1: 37–42
- TUŽAROV, G. (1966), *ye-löpulisest komitatiivist mari keele Jarangi murrakus*. ESA 12: 165–168
- WANDRUSZKA, MARIO (1969), Sprachen vergleichbar und unvergleichbar. München
- WIEDEMANN, F. J. (1864), Versuch ueber den werroehstnischen Dialekt. Mémoires de l'Académie Impériale des Sciences de St.-Pétersbourg, VIIe Série. Tome VII, No. 8
- WIKLUND, K. B. (1891), Laut- und Formenlehre der Lule-lappischen Dialekte. Stockholm
- WIKLUND, K. B. (1915), Lårobok i lappska språket. Andra, reviderade upplagen. Uppsala

Slawisches in der Bildung ungarischer Zahlwörter?

von LÁSZLÓ HONTI

Zsigmond Simonyi hat als erster die Aufmerksamkeit der Linguisten auf die Tatsache gelenkt, daß es eine strukturelle Ähnlichkeit in der Bildung der Einer im zweiten Zehner des Ungarischen einerseits sowie des Rumänischen und Albanischen andererseits gibt. Später haben einige Indogermanisten die Herausbildung der ungarischen Zahlwörter '11'–'19' einem slawischen Einfluß auf das Ungarische zuschreiben wollen.

Vor zehn Jahren hat Lajos Kiss in seiner Monographie über die slawischen Lehnübersetzungen im Ungarischen diese Frage untersucht und ist zu der Schlußfolgerung gelangt, daß sich die Möglichkeit des slawischen Einflusses bei der Entstehung der erwähnten ung. Zahlwörter nicht ausschließen ließe, die Verbreitung dieser Bildungsart auf die Einer der dritten Dekade sei aber eine durch Analogie vor sich gegangene Neuerung der ungarischen Sprache.

István Fodor hat vor kurzem unternommen, diese Behauptung unter Zweifel zu ziehen bzw. zu beweisen, die Struktur der ung. Zahlwörter ähnele sich der der slawischen nur zufälligerweise. Um diese Annahme zu untermauern, hat er noch einige andere Sprachen außerhalb des baltoslawischen Bereiches und der Balkan-Halbinsel herangezogen, die – um den terminus technicus Günter Reichenkrons zu verwenden – den lokativischen Zähltypus in der Bildung gewisser Zahlwörter gebrauchen.

Unter den finnisch-ugrischen Sprachen sollte das Ostjakische nach der Auffassung von L. Kiss und I. Fodor einen ähnlichen Typ wie das Ungarische vertreten und nach Fodor ließen sich wohl auch das Wogulische und das Syrjänische zu den Sprachen mit lokativischem Zähltypus zählen.

Verf. weist nach, daß die Zahlwortkonstruktionen in den obugrischen Sprachen und dem Syrjänischen z. T. in der bisherigen Fachliteratur und von Fodor irrig analysiert worden sind. Eine Art Zahlwörter für die Reihe '11'–'19' wie die im Ungarischen zu bilden erscheint nach Verf.s Feststellung im südlichen Dialekt des Wogulischen, im Schwedisch-Lappischen und sie war einst auch im Finnischen und Estnischen anzutreffen.

Da Zahlwortkonstruktionen einer Sprache in eine andere nicht entlehnt zu werden pflegen und die Zahlwortbildung, die auf einer ein lokales Verhältnis — 'auf (Akk./Dat.)' — ausdrückenden Basis beruht, auf Gesten mit Fingern beim Zählen zurückzuführen ist, hält Verf. den behandelten Zähltypus für spontanes inneres Produkt der Entwicklung der betreffenden Sprachen, u. a. des Ungarischen. Es wird noch nachgewiesen, daß die behandelte Zahlwortbildung in den Sprachen mit Reihenfolge „'Einer' 'Zehner'“ in '11'—'19' und in den Zehnernamen ('20—'90') bevorzugt ist, weil dadurch ermöglicht ist, Mißverständnisse zu vermeiden, die infolge des Fehlens eines lautlichen Unterschiedes bzw. infolge einer eventuell minimalen lautlichen Differenz zwischen den beiden Reihen sonst auftreten dürften, hierzu vgl. alb. *tre-/tri-dhjetë* '30' — *tre-/tri-mbë-dhjetë* '13' pro **tre-/tri-dhjetë* '13' bzw. urslaw. **dŭva deseti* '20' — **dŭva na desete* '12' pro ***dŭva desetŭ* '12'.

Die ung. Zahlwörter *tizenegy* '11, eigtl.: auf der Zehn eins' usw. sind sicherlich bereits vor der Landnahme und zweifelsohne unabhängig von der ähnlichen Konstruktion der slawischen Sprachen entstanden, und die analogische Weiterführung dieser Konstruktion für die Einer des dritten Zehners wurde aller Wahrscheinlichkeit nach auch sprechrythmisch gefördert, vgl. *huszonegy* '21, eigtl.: auf der Zwanzig eins' usw.

Die im Titel des Aufsatzes gestellte Frage muß also verneinend beantwortet werden.